

Article Info	Kitap İncelemesi / Değerlendirmesi	
Title of Article	Nutuk'ta Rauf Orbay	
Corresponding Author	Yusuf Cihat ZORBACI Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarih Bölümü yczorbaci@gmail.com	
Submission Date Admission Date	09/02/2018 / 15/03/2018	
How to Cite	ZORBACI Y.C., (2018). Nutuk'ta Rauf Orbay , Kent Akademisi, 11 (33), Issue 1, Link :	
		ORCID NO: 0000-0003-2017-131X

Nutuk'ta Rauf Orbay

Yusuf Cihat ZORBACI¹

¹ Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarih Bölümü
yczorbaci@gmail.com
0543 918 84 50

ABSTRACT:

ÖZET

Mustafa Kemal Atatürk'ün eseri olan Nutukta, Rauf Orbay hakkında yorumlar ve iddialar bulunmaktadır. Milli mücadele liderleri bazı konularda farklı düşünceleri sebebi ile ters düşmüşlerdir. Rauf Orbay hakkında ortaya atılan iddiaların en büyüğü Hilafetçi olduğu iddiasıdır. Rauf Orbay'ın muhalif bir çizgiye tam olarak geçmesi Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra gerçekleşmiştir. Atatürk'ün iddiasına göre Rauf Bey'in cumhuriyete olan inancı da şaibelidir. Büyük Millet Meclisi Hükümeti taraftarıdır. Gazetelere verdiği röportaj da cumhuriyetin kendi tabiri ile alelade bir şekilde ilan edilmesini doğru bulmamaktadır. Rauf Orbay, "Cehennem Değirmeni" adlı kitabında cumhuriyete ve demokrasiye olan bağlılığını vurgulamakta ve hilafetçi olduğu iddialarını reddetmektedir. Bu dönemde farklı şeyler söyleyenlerin "hilafetçi" olarak dışlandığını ifade etmektedir. Ali Fuat Paşa da Rauf Orbay gibi Hilafetçi-Saltanatçı olduğu iddialarını reddetmekte Mustafa Kemal bu konudaki görüşünü sorduğunda Cumhuriyet taraftarı olduğunu söylediğini ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nutuk, Cumhuriyet, Hilafet, Mustafa Kemal Atatürk, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy

1. NUTUKTA ATATÜRK'ÜN RAUF ORBAY HAKKINDAKİ YORUMLARI VE İDDİALARI

İlk Anlaşmazlıklar;

Mustafa Kemal, 22 Haziran 1919 gecesi bir genelge hazırlar. Bu genelge de Anadolu ve Rumeli milli teşkilatlarını birleştirme ve Sivas'ta bir milli kongre toplama amacından bahsedilmektedir. Mustafa Kemal bu müsveddeye Rauf Bey'in de imza atmasını ister ancak Rauf Bey kendisini bu meselede yetkili görmediği için imza atmaktan çekinir. Mustafa Kemal'in ısrarı sonrası imzayı atar. Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey'in bu kararsızlığı ilerleyen yıllarda ortaya çıkan sorunların başlangıç noktasıdır. (Atatürk, Nutuk,2007, s.26)

Sivas Kongresi (4 Eylül 1919) düzenlenirken başkan seçimi konusunda Mustafa Kemal ile Rauf Bey arasında anlaşmazlık yaşanmıştır. Hüsrev Sami Bey, Mustafa Kemal'in yanına gelerek Rauf Beylerin, Bekir Sami Beylerin evinde toplandığı ve bu toplantıda Mustafa Kemal'in başkan seçilmemesi kararının verildiği haberini getirir. Rauf Bey bu düşüncesini Mustafa Kemal'in yüzüne de söyler. Mustafa Kemal arkadaşının bu isteğini duyunca Hüsrev Sami

Bey'in verdiği bilginin doğru olduğunu anlar. Yakın arkadaşı olarak gördüğü Rauf Bey'in bu tavrını yadırgar. Yapılan oylama sonrasında Heyeti Temsiliye Başkanlığına Mustafa Kemal seçilir. (Atatürk,2007, s.67)

Erzurum Kongresinde Manda Tartışmaları;

Rauf Bey, Erzurum Kongresinde şu sözleri sarf etmiştir. “ Bu manda konusu üzerine şimdiye kadar gerek basın ve gerekse başka çevreler tarafından birçok sözler söylendi. Desteği sağlayacak ülkenin Amerika olduğu dolaylı olarak anlatılıyorsa da bence doğrudan doğruya belirtilmesinde bir sakınca olamaz.” Mustafa Kemal, ne Sivas Kongresinde ne de Erzurum Kongresinde manda kabulü hakkında verilmiş bir kararın olmadığını söylemektedir. Erzurum Kongresinin yedinci maddesinde de manda kabulü hakkında bir karar olmadığı, mandayı andıracak bir mananın da çıkarılmayacağını söylemektedir. Mustafa Kemal, yedinci maddede yer alan tartışmalı kısımdan şu parçaları alarak düşüncesini savunmaktadır. Yedinci maddede “Herhangi bir devletin teknik, sınai ve ekonomik yardımını memnunlukla karşılarız.” “Milliyetin gereklerine saygılı ve memleketimizi ele geçirme emeli beslemeyen herhangi bir devlet.” (Atatürk, ,2007, s.89)

Bu sözlerde kast edilen ülkenin Amerika olmadığı, düşmanlık beslemeyen İsveç, Belçika ülkelerinin de akla gelebileceğini ifade etmektedir. Maddede mandanın değil yardımın kabul edileceğinin ortada olduğunu söylemektedir. Mustafa Kemal, Rauf Bey'in bu sözleri ışığında manda düşüncesine sıcak baktığını düşünmektedir. (Atatürk,2007, ss.90-91)

İstanbul'daki Kuvayı Milliye Başkanlarının Tutuklanması Hakkında Londra'dan gelen emir;

Meclisin İstanbul da açılmasından sonra Felah-ı Vatan grubu oluşturulmuştu. Bu gruba önderlik edenlerden bir tanesi de Rauf Bey idi. Rauf Bey'in 11 Mart 1920 tarihli Mustafa Kemal'e gönderdiği telgrafta Londra'dan gelen emir doğrultusunda meclisteki Kuvayı Milliye taraftarlarının tutuklanacağına dair haberlerin kendisine geldiğini, ne olursa olsun sonuna kadar mecliste kalarak görevlerini yerine getirmeye çalışacaklarını yazmıştır. Mustafa Kemal cevap olarak gönderdiği telgrafta grup tarafından Kuvayı Milliye kadrosuna katılacak kişilerin ikna edilmediği durumu söz konusu ise grubun Ankara'ya dönmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak Rauf Bey ve Kara Vasıf Bey gibi kimseler bu karara uymayarak Mustafa Kemal'e göre büyük bir uysallıkla esir alınarak Malta'ya götürülmüşlerdir. İngilizlere esir düşüp Malta'ya götürülen kişilerin kurtarılması için her türlü girişimde bulunduğunu da ifade etmektedir. (Atatürk,,2007, ss.291-292)

İkinci grup kuruluyor;

Rauf 15 Kasım 1921 tarihinde Malta'daki esirlik dönemi bitmesiyle Ankara'ya gelmiştir. Gelişinden kısa bir süre sonra hükümete girip Bayındırlık Bakanlığı görevini almıştır. Kara Vasıf Paşa ile Rauf Bey bir araya gelerek hükümete “Güdülen askeri politika nedir?” sorusunu yöneltirler. Mustafa Kemal'e göre bu sorunun cevabı bellidir. “Geleceğimiz tam olarak sağlanıncaya kadar, düşmanlarla vuruşmak ve onları yeneceğimize olan kesin bir inançla savaşa devam etmek... Ancak Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey ve Kara Vasıf Paşa savaş dışında barış seçeneği üzerinde duruyorlardı. Bakanlar kurulunda bu mevzunun tartışılmasına izin verilmemesinin ardından Rauf Bey istifaya etmiştir. Rauf Bey, Hüseyin Avni Bey, Kara Vasıf Bey, bir araya gelerek İkinci Grubu oluşturmuşlardır. (Atatürk,2007, ss.447-449)

Cumhuriyetin İlanı Sonrası Rauf Bey'in İstanbul Gazetelerine Verdiği Demeçler;

1 Kasım 1923 Tarihli Vatan ve Tevhid-i Efkâr gazetelerine Rauf Orbay demeçler vermiştir. (Atatürk, Nutuk,2007, s.580)Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey gazetelere verdiği demeçlerde Cumhuriyet rejiminin en faydalı en uygun rejim olduğunu söylemekten kaçınıyor. Rauf Bey'in rejim konusunda görüşünü şu şekilde ifade ediyor; “Milletimizin refah ve bağımsızlığının korunmasını ve aziz vatanımızın bütünlüğünü sağlayan rejimin en uygun rejim olacaktır.” Hükümet şekli konusunda ise görüşü şu şekildedir; “İsim değişikliğinin, hedefi ve amacı değiştirilebileceği inancında değilim. Bundan başka daha önceki bir hükümet şeklinin yerini alan yeni bir şeklin beğenilmesi ve ömürlü olabilmesi, ancak bir şartla mümkündür. Gideni arattırmayacak şekilde, halkın büyük çoğunluğunun isteklerine uygun olduğunu, vatanın şeref ve bağımsızlığının korunduğunu göstermek ve ispat etmektir. Aksi takdirde, isim değiştirmekle veya üst tabakada şekil değişikliği yapmakla gerçek ihtiyaçların karşılanacağını sanmak, özellikle en yakın geçmişte gördüğümüz, acı denemelerden sonra, çok büyük bir yanılma olur.” Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun üçüncü maddesinde yer alan; “Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idare edilir. Hükümet, Büyük Millet Meclisi adını taşır.” Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey'in arzuladığı hükümet şekli budur. (Atatürk,2007, ss.582-583)

Cumhuriyetin İlanı İle Boş Çıkan Ümitler (Halife-Devlet Başkanlığı meselesi);

Cumhuriyetin İlanından sonra Mustafa Kemal'e göre devlet başkanlığı konusunda Rauf Bey'in fikri devlet başkanının Halife olmasıdır. Ancak devlet başkanlığı makamına cumhurbaşkanının getirilmiş olması Rauf Bey ve onun gibi düşünenleri hayal kırıklığına uğratmıştır. (Atatürk, Nutuk,2007, s.584) Rauf Bey, Cumhuriyetin ilan edilmiş tarzını şu şekilde açıklıyor; Cumhuriyetin bir günde kararlaştırılıp ilan edilmesi, halkta sorumsuz kimseler tarafından hazırlanan bir rejimin bir oldubittiye getirildiği düşünce ve endişesini uyandırdı. Bu endişe pek doğal görülmelidir. Halkımızın, bundan ve geçmiş olaylardan ders aldığı ve uyanıklık kazandığını anlayarak memnun olmalıdır. Ben şahsen memnunum.” Bu demecine karşılık Mustafa Kemal, Rauf Bey'in sorumsuz kimse olarak tarif ettiği kişinin kendisi olduğunu, Rauf Bey'in kendisine sonsuz güveninin olduğunu söylemesine rağmen bu açıklamayı yapmasını kendisini hiç tanımamış olduğuna hükmedilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Mustafa Kemal, hayatı boyunca halkı uyarmak ve uyandırmak için yaşayan bir adama böyle konuşulmaması gerektiğini söylemektedir. (Atatürk,2007, ss.(585-586)

Cumhuriyetin İlanı Meselesinde Rauf Bey'in Partideki Tartışmaları;

Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey Ankara'ya geldikten sonra partide kendi düşüncesine göre faaliyete geçip Cumhuriyetin ilanını konusunu Mecliste tekrar gündeme getirmek istiyordu. Bunun için kendisi gibi düşünenleri bir araya toplamaya çalışıyordu. Bu girişimlerinden Parti yönetiminin haberdar olması neticesinde 22 Kasım 1923 günü parti grup toplantısı düzenlendi. Rauf Bey, Parti grup toplantısına Mustafa Kemal'in gelmemesini istiyordu. Bu isteğini Mustafa Kemal'e de bildirdi. Ancak Mustafa Kemal bu isteğe olumsuz cevap vererek toplantıda yerini alacağını söyledi. Mustafa Kemal, Rauf Bey'in İsmet Paşa'ya yükleneceğini eğer kendisi bu toplantıda olmazsa, Rauf Bey'in taraftar bulma ihtimalinin artacağı kanaatindeydi. (Atatürk, Nutuk,2007, ss.592-593) Rauf Bey, toplantı da Cumhuriyet taraftarı olduğunu söylese de Mustafa Kemal bu söylemlere inanmamıştır. Rauf Bey'in Ankara'dan giderken Meclis Başkanı Kazım Paşa'ya “Buna engel olabilirsen, memlekete büyük hizmet etmiş olursun” dediğini bilmektedir. Rauf Bey, Büyük Millet Meclisi Hükümeti taraftarı olduğunu yinelemiştir. Bu hükümet tarzının da Mustafa Kemal tarafından oluşturulduğunu ifade etmiştir. Mustafa Kemal bu yönetim şeklinin dönemin şartları gereği uygulandığı şimdi ise bu uygulamaya gerek kalmadığı görüşündedir. Mustafa Kemal'e göre Saltanatçı olan Rauf Bey düşüncelerini ortam ve şartlar gereği açıkça ifade edemiyor. (Atatürk,2007, ss.594-595)

Rauf Bey ile İsmet Paşa da bir tartışma içerisine girmiştir. İsmet Paşa, Rauf Bey'in Cumhuriyetin ilan edilmiş aceleyle getirildi sözünü eleştirmiş, doğal olan bir şeyin uzatılmasının manası olmayacağını söylemiştir. Ayrıca Rauf Bey'in Halifeyi ziyareti de eleştiri noktalarından biridir. Rauf Bey'in bu farklı düşünceleri ışığında partide kalıp kalmayacağını, yeni bir parti kurma girişimi içerisinde bulunma düşüncesinin olup olmadığını da soru olarak yöneltmiştir. Rauf Bey, Cumhuriyete karşı olmadığını bir kez daha dile getirmiş, parti kurma (Atatürk, Nutuk,2007, s.598)düşüncesinin de olmadığını söylemiştir. Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey'in bu söylemleri de inandırıcılıktan uzaktı. Rauf Bey'in konuşmasını şöyle değerlendirmiştir; “Rauf Bey, konuşmasında o kadar demagoji ve safsata yapıyordu ki, sözlerinde ne kadar samimi olduğunu anlamak genel kurul için kolay değildi. Durumun Rauf Bey, İsmet Paşa çekişmesi olarak da görülmesi, görüşmelerin anlamsız bir kararla yetinilmesine yol açtığı şüphesizdir.” Görüşmeler sonrası halkın kafasında oluşan şüpheleri gidermek için gazetelerde bildiri yayınlanması, ayrıca görüşmelerin tutanağının da bastırılıp dağıtılması kararı alınmıştır. (Atatürk,2007, ss.599-600)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Hakkında;

Mustafa Kemal, Cumhuriyet kelimesini ağızını alamayan Rauf Bey'in, arkadaşlarıyla Cumhuriyet isimli bir parti kurmasını samimi bulmamaktadır. muhafazakar ismi ile ortaya çıkmalarını daha mantıklı bulmakla birlikte Halk Fırkasından daha cumhuriyetçi daha ilerici oldukları iddialarını doğru bulmamaktadır. “Parti, dini düşünce ve inançlara saygılıdır.” İlkesi ile hareket edenlerin iyi niyetli olmadıkları görüşündedir. Partiyeye bağlı olanlardan birinin Cebirli Kürt Halit Bey'e yazdığı mektupta ki “Hilafeti yıkmak, laik bir idare kurmayı düşünmek, hep İslamlığın geleceğini tehlikeye sokacak sebepleri yaratmaktan başka bir sonuç vermez” ifadelerini hainlik olarak görmektedir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının programını en hain kafaların eseri olarak nitelendirmektedir. (Atatürk,2007, s.632-633)

1.2. RAUF ORBAY'IN NUTUKTA BULUNAN İDDİALARA CEVABI

Hükümet Bunalımı ve Cumhuriyet;

Rauf Bey, 29/30 Ekim 1923 sabahı top sesleriyle uyandığında Cumhuriyetin ilan edildiğini anladığını içinden bir sesle memlekete, millete hayırlı olsun dediğini ifade etmektedir. Sabah gazeteleri eline alınca, gazetelerin Cumhuriyetin İlanını beklenmedik bir gelişme olarak gördüklerini fark etmiştir. Rauf Bey'e göre Cumhuriyetin ilanı gayet olağan Meclisin açılışından beri beklenen bir gelişme idi. Gazetelerde bahsedildiği gibi acele edilmesi de söz konusu olamazdı. Rauf Bey'e göre tek sıkıntı Meclis'te müzakerelerin dar bir zamana sıkıştırılması idi. Vatan ve Tasviri Efkar gazetelerine verdiği demeçte Cumhuriyetin münakaşa edilmesini doğru olmadığını vurgulamıştır. Rauf Bey ayrıca şu ifadeleri kullanıyor; "Kuvvetini yalnız ve yalnız milletin rey ve muvafakatinden alarak ve başka hiçbir tesir veya kuvvetin karşısında eğilmeyerek, en isabetli kararları ile millet ve memleketi her gün saadet ve selamete doğru yükselteceğine zerre kadar şüphe olmayan hükümet tarzı işte budur." (Orbay, Cehennem Değirmeni,1993, ss.134-135.)

Meclisteki Sert Tartışmalar;

Rauf Bey'e göre İsmet Paşa ile arasının açılmasından sonra Halk Fırkasında kendisinin partiyi bölmeye çalışmak ve Cumhuriyet hakkında şüpheli söylemlerde bulunduğu dair dedikoduların çıkmıştır. Bu meselelerin görüşülmesi için grup toplantısının düzenleneceği Ankara'ya geldiğini söylemektedir. Toplantının başlamasından sonra kürsüye gelen Rauf Bey şu ifadeleri kullanıyor; "Ben bazı kimseleri sevmeyebilirim, bazı kimseler de beni sevmeyebilir. Bizim eğer tenkit etmek istediğimiz bir nokta var ise bu eserdir. Benim duygularım Cumhuriyet idaresinden başka hiçbir idarenin taraftarı olmama müsait değildir. Hükümet şekli nedir sorusuna gelecek olursak, hükümet şeklimiz Reisimizin söylediği gibi Büyük Millet Meclisi Hükümetidir." (Orbay, Cehennem Değirmeni,1993, ss.137-138)Hükümet şekli ile Cumhuriyete itirazının olmadığını ifade eden Rauf Bey, Cumhuriyetin layıkıyla uygulanıp uygulanamayacağı konusunda endişeleri olduğunu ifade etmektedir. Rauf Bey, kayıtsız şartsız milli hakimiyetin sağlanmadığı, Cumhuriyet kelimesinin sözde kaldığı devletlerde ki durumu örnek göstererek o tarz da bir yapının Cumhuriyet olmayacağını söylemektedir. Hamdullah Suphi Bey, Rauf Bey'in Halifeyi ziyaret etmesini eleştirmesi sonrası Rauf Bey, Halifenin meclis tarafından seçildiğini, Halifenin kendisini davet ettiğini bu davete icabet ederek yanlış yapmadığı düşüncesinde olduğunu söylemiştir. (Orbay,1993, ss.139-140.)

Cumhuriyet Ama Milli Hakimiyetle;

Rauf Bey, Cumhuriyet konusunda ki görüşlerini genel olarak şöyle açıklamaktadır; "Rauf Cumhuriyetçidir ama Cumhuriyet mi milli hakimiyetin tekamülüdür, yoksa milli hakimiyet mi Cumhuriyetin tekamülüdür diye bir soru ortaya çıkıyor. Bir takım arkadaşlarımız kayıtsız şartsız milli hakimiyet hakkını meclisten alıp, şu veya bu makama, meclisi fesih ve kanunları ret hakkını vermesi düşünce ve temayülünü gösterdiler. İşte ben buna muhalifim." Rauf Bey iddia edildiği gibi Meşrutî Saltanat taraftarı olduğu iddialarını reddetmektedir. Halifeci olduğu iddialarının da safsata olduğunu söylemektedir. (Orbay, 1993, ss.158-159.)

Dörtler, Beşler Dedikleri;

Rauf Bey, kendisinin Refet Paşa, Kazım Paşa, Ali Fuat Paşa ile birlikte dörtler diye anılmasının doğru olmadığı bu ekibin birlikte bir hükümet kurmak niyetinde olduğu, saltanatçı, hilafetçi olduğu iddialarını kendilerini yıldırma için bir takım kişilerin uydurması olarak görmektedir. (Orbay, 1993, s.162.)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Kuruluşu ve Programı;

Rauf Bey, Halk Fırkasından ayrıldıktan sonra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluşunda yer alanlardan biridir. Cumhuriyet ismi ile bir fırka kuracaklarının duyulması üzerine Halk Fırkasının ismine Cumhuriyeti eklemeye karar verdiğini söylemektedir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının programında "Türkiye Devleti, halkın hakimiyetine müstenit cumhuriyettir." "Liberalizm halkın hakimiyeti fırkanın esas mesleğidir." "Fırka efkar ve itikadı diniye hürmetkardır." Gibi maddeler bulunmaktadır. (Orbay, 1993, ss.163-165.)

Şeyh Said İsyanı ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kapatılışı;

Şeyh Said İsyanının ortaya çıkması ile birlikte Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının üzerindeki baskı artar. Fethi Bey'in aldığı tedbirleri yeterli görmeyen Halk Fırkasının bazı mebusları Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını ortadan kaldırmayı düşünmekteydiler. Adnan Bey ile görüşme talebinde bulunan Fethi Bey, bu görüşmede Terakkiperver Fırkasının programında bulunan "Dini itikatlara hürmetkardır." Maddesinin Şeyh Said İsyanını tahrik ettiği bahanesi ile fırkayı kurucuları tarafından dağıtılmasını istemeye memur edilmiş olduğunu söylemiştir. Kazım Karabekir Paşa bu isteğe "Partimizi kapatmak sizin elinizdedir." Cevabını vermiştir. (Orbay,1993, ss.181-182.)

Rauf Bey, Ömer Fevzi Mardin Bey ile yaşanan mektup meselesinden sonra Kürtçülük cereyanının içerisinde hiçbir zaman yer almadığını ifade etmiştir. İsmet Paşa kabinesinin göreve başlamasının ardından Takriri Sükun Kanunu ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır. Rauf Bey partinin kapatılışını şu şekilde açıklıyor; "Nihayet sıra Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına geldi. Ankara İstiklal Mahkemesi Riyasetinin bir emri ile 14 Nisan sabahı fırkanın İstanbul Merkez şubesiyle ve diğer şubeler zabıta kuvvetleri tarafından ani bir baskınla aranıp taranarak işgal edildi. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını dini siyasete alet etmekle itham etmişlerdi." (Orbay,1993, s.194.)

2. NUTUKTA ALİ FUAT CEBESOY

2.1. NUTUKTA ATATÜRK'ÜN ALİ FUAT CEBESOY HAKKINDAKİ YORUMLARI

Genelkurmay Başkanlığı Meselesi;

Ali Fuat Paşa ve Refet Paşa, İsmet İnönü'nün Genelkurmay Başkanı olmasına karşıydılar. Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa'nın bu atamaya karşı çıkmasının nedenini kendisine şöyle açıkladığını ifade ediyor. "Kendileri daha önce benimle birlikte çalışmışlar. Fakat İsmet Paşa sonradan katılmış. Oysa bundan önceki konuşmalarında sırası ve yeri geldiği için bildirmiştim ki, İsmet Paşa, benim İstanbul'dan ayrılmamdan önce benimle iş birliği yapmıştı. Daha sonra Anadolu'ya gelmiş ve birlikte çalışmıştık." Mustafa Kemal, Fevzi Paşa'nın da bu göreve İsmet Paşa'nın getirilmesini doğru bulduğunu söylemektedir. (Atatürk, 1993, ss.314-315)

Ali Fuat Paşa'nın Moskova Büyükelçiliğine Atanması ve Batı Cephesi Komutanlığı Meselesi;

Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa'nın batı cephesine komuta edemeyeceğini anladıktan sonra Ali Fuat Paşa'ya görev olarak Moskova Büyükelçiliğini vermiştir. Batı cephesi komutanlığı da dikkatli bir çalışma gerektirdiğinden, genel askeri hareketi yürütmekte olan İsmet Paşa'ya bu görev verilmiştir. Batı cephesinden Sivas bölgesine kadar uzanan geri bölgesi, Ali Fuat Paşa'nın kurduğu cephe komutanlığı vekaleti, Milli Savunma Bakanlığına bağlanmıştır. (Atatürk, 1993, ss.362-363)

Birinci Ordu Komutanlığı Meselesi;

1.Ordu Komutanı Ali İhsan Paşa'nın görevden alınması sonrası bu göreve getirilecek kişi konusunda Mustafa Kemal bazı adımlar atmıştır. Öncelikle Moskova Sefirliğinden dönmüş olan Ali Fuat Paşa'ya görev teklif edilmiştir. Ancak daha önceden cephe komutanlığı yapmış olduğundan bir cephe komutanının emrine girmek istememesi nedeniyle Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa'nın bu görevi kabul etmediğini söylemektedir. Daha sonra bu görev Refet Paşa'ya teklif edilmiş fakat o da kabul etmemiştir. Ordu Komutanlığı görevi Nurettin Paşa'ya verilmiştir. (Atatürk, 1993, s.478)

Hükümet Başkanı Rauf Bey İle Gerçekleştirilen Görüşme;

Mustafa Kemal, İzmir'de gerçekleştirilen bu görüşmede Rauf Bey'in zafer dolayısıyla Ali Fuat Paşa ile Refet Paşa'nın rütbesinin yükseltilmesi ve uygun bir görev verilmesi isteğini dile getirdiğini ifade etmektedir. Mustafa Kemal harekate katılan komutanların terfi ettirilerek ve takdir edilerek ödüllendirildiğini ancak harekate katılmayan paşaların ödüllendirilmesinin yanlış olacağını söylemiştir. Ali Fuat Paşa, Meclis İkinci Başkanlığı görevinde bulunduğu için görevi kendisini memnun edecek bir seviyede bulunduğunu ifade etmiştir. (Atatürk, 1993, s.485)

Ali Fuat Paşa'nın Saltanat Ve Hilafet Konusundaki Düşünceleri;

Mustafa Kemal, saltanat ve hilafet konusunda Rauf Bey, Refet Paşa ve Ali Fuat Paşa'ya görüşlerini sorar. Mustafa Kemal, Rauf Bey ile Refet Paşa'nın saltanata ve hilafete bağlı olduklarını söylediklerini ifade etmektedir. Ali Fuat Paşa ise Moskova'dan yeni döndüğünü, halkın duygu ve düşüncelerini yeterince inceleme fırsatı bulamadığı için kesin bir görüşte bulunamayacağını ifade etmiştir. (Atatürk, 1993, ss.488-489)

Mustafa Kemal İle Ali Fuat Paşa Arasında Geçen Konuşma;

Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Ali Fuat Paşa Mustafa Kemal'e "Senin havarilerin kimdir?" şeklinde bir soru sorar. Mustafa Kemal bu soruya şu şekilde cevap verir; "Benim havarilerim yoktur. Memleket ve millete kimler hizmet eder, bu hizmete layık ve muktedir olduğunu gösterirse, havari onlardır." (Atatürk, 1993, s.562)

Ali Fuat Paşa'nın Görevden Çekilmesi;

Rauf Bey'in hükümet başkanlığından çekilmesinden sonra Ali Fuat Paşa'da meclis ikinci başkanlığından çekilerek, ordu müfettişliğine tayinini Mustafa Kemal'den rica etmiştir. Mustafa Kemal göreve devam etmesini telkin etse de Ali Fuat Paşa siyasetten haz etmediğini belirterek isteğinin yerine getirilmesi konusunda ısrarcı olmuştur. Fuat Paşa'nın rütbesi tümgeneral idi. Komuta edeceği orduda korgeneraller vardı. Geçmiş hizmetleri göz önünde bulundurularak korgeneralliğe rütbesi yükseltilmiş ve komuta merkezi Konya'da bulunan İkinci Ordu Müfettişliğine tayin olunmuştur. (Atatürk, 1993, s.562)

Ali Fuat Paşa'nın Askeri Görevden İstifası;

30 Ekim günü Mustafa Kemal'e Ali Fuat Paşa'nın Konya'dan Ankara'ya geldiği haber edilir. Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa'yı Çankaya'ya davet eder. Ancak Ali Fuat Paşa bu davete icabet etmez. Sonradan öğrenildiğine göre Ali Fuat Paşa'yı Rauf Bey karşılamış, arkadaşlarıyla görüşmeler gerçekleştirdikten sonra Genelkurmay Başkanlığına geçmiş ve Fevzi Paşa ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Çıkarken de Fevzi Paşa'nın yaverine bir kağıt bırakmıştır. Bu kağıtta milletvekilliğine başlayacağı için askeri görevden istifa ettiği yazılıdır. (Atatürk, 1993, s.607)

Başarısızlığa Uğratılan Büyük Bir Komplo;

Ali Fuat Paşa'nın istifa etmesinden 4 gün önce Kazım Karabekir Paşa'da hazırladığı askeri raporların gerekli ilgiyi görmediği için istifa ettiğini bildirmiştir. Milletvekilliğinden istifa ettiğini Meclis Başkanına bildiren Refet Bey'in istifasının Rauf Bey'in telkinleri ile geri çekildiğini Mustafa Kemal öğrenmiştir. Mustafa Kemal'e göre Rauf Bey'in hükümet başkanlığından çekilmesinden itibaren Rauf Bey, Refet Bey, Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa orduyu ele almak için icraata girişmiş, askeri müfettişlik görevleri alarak bu amaçlarına hizmet etmeye çalışmışlardır. Bu dörtlü hükümetin izlediği politikadan memnun değildir. İstanbul'da bulunan Vatan, Tanin gibi gazeteleri kullanarak milleti hükümete karşı kışkırtmaya çalışmışlardır. Hakkari bölgesinde çıkan Nasturi ayaklanması bastırılırken İngiltere, hükümete bir ultimatoma vermiştir. Askeri olarak zor durumda bulunurken Kazım Karabekir ve Ali Fuat paşalar siyasete atılmayı tercih etmişlerdir. (Atatürk, 1993, ss.608-609)

Komploya Karşı Alınan Tedbirler;

Mustafa Kemal, kendisine göre hazırlanan bu komploya karşı hem askerlik hem de milletvekilliği görevine devam eden isimlerden, milletvekilliğinden istifa etmelerini istemiştir. Başta Fevzi Paşa olmak üzere, İzzettin Paşa, Ali Hikmet Paşa, Şükrü Naili Paşa, Fahrettin Paşa, Cafer Tayyar Paşa milletvekilliği görevlerinden istifa etmişlerdir. Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa'ya askeri görevlerinin devir teslim işlemi gerçekleşmeden milletvekilliğine başlayamayacakları bildirilmiş ve meclisten çıkarılmışlardır. Devir teslim işlemleri gerçekleştirildikten sonra böylece Kazım Karabekir ve Ali Fuat Paşa'nın ordu ile ilgileri kesilmiştir. (Atatürk, 1993, ss.610-614)

2.2. ALİ FUAT CEBESOY'UN HAKKINDA GEÇEN İDDİALARA CEVAPLARI

Saltanat ve Hilafet meselesi;

Ali Fuat Paşa, Mustafa Kemal ile Saltanat ve Hilafet meselesini konuşurken Mustafa Kemal'in hilafet ve Saltanatın kaldırılması konusunda görüş beyan ettiğini kendisine fikrinin sorulduğu zaman ise tıpkı Mustafa Kemal gibi Hilafet ve Saltanatın kaldırılması taraftarı olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşlerini de şöyle açıklamaktadır; "Hilafetin ilgasına gelince, saltanatla hilafet ayrılırken ve saltanat ilga edilirken hilafetin durumu hakkında ya bir beyanda bulunulmayacak ya da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin manevi şahsiyetinde mevcuttur denilecekti. İki otoritenin aynı hudut içerisinde yaşayamayacağına göre hilafetin lağvı ile Osmanlı Hanedanının Türkiye'den ihracı lazımdır." (Cebesoy, Siyasi Hatıralar 2, 2002, s.67)

Ordu Müfettişliğinden İstifa Etmesi;

Ali Fuat Paşa Ordu Müfettişliği görevinden istifa ettiği için çok üzgün olduğunu söylemektedir. Ali Fuat Paşa istifasına sebep olan durumun ise hükümet tarafından kimlerle haberleştiğinin kimlerle görüştüğünün kontrol edilmesi ve takip edilmesinin bu durumu oluşturduğunu ifade etmektedir. Mustafa Kemal Paşa'nın kendisi ile görüşme talebinde bulunduğundan haberdar olmadığını bütün geceyi Katip Umumi Saffet Bey'in evinde geçirdiğini söylemektedir. Komutanların istifasının arka arkaya gelmesi Ali Fuat'a göre "Gazi'nin Vehmini arttırmıştır." (Cebesoy, 2002, ss.104-106)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kapatılışı;

Ali Fuat Paşa, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kapatılış nedenini şu sözlerle açıklamaktadır; Şeyh Sait İsyanını başta İngilizler olduğu halde Kürt Teali Cemiyeti, Vahidettin'in reisliği altında bulunan Tarikatı Salahiye Cemiyeti gibi kurumlar tahrik etmiştir. Bu isyanda muhalefetin ve basının hiç suçu yoktur. İktidar Doğu illerindeki idaresizliğini ve beceriksizliğini muhalefete ve basına yükleterek bunları kapatmak ve susturmak istemişti. (Cebesoy,2002, s.170)

KAYNAKÇA

ATATÜRK, Mustafa Kemal, (2007), *Nutuk*, İstanbul, Alfa Yayınları,

ORBAY, Rauf, (1993) *Cehennem Değirmeni*, İstanbul, Emre Yayınları

CEBESOY, Ali Fuat, (2002),*Siyasi Hatıralar 2*, İstanbul, Temel Yayınları,

Kent Akademisi